

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

Економічний факультет

Кафедра економіки та менеджменту

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему: «Етика та етикет державного службовця»

Виконала: студентка 4 курсу,
групи ЕЛз - 41

Спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»

Освітньо-професійної програми
«Публічне управління та
адміністрування»

_____В.В. Шевченко

Керівник наукової роботи:
кандидат наук з державного
управління, доцент

_____ Т.О. Самофалова

Рецензент:

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Факультет економічний

Кафедра економіки та менеджменту

Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) бакалавр

Напрямок підготовки

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Г.О.Дорошенко
(підпис) (ініціали, прізвище)
«___» _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЕКТ)

Шевченко Владислава Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи “Етика та етикет державного службовця”

Керівник роботи Тетяна Олександрівна Самофалова, канд.наук держу
управ, доцент.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від “___” _____ 20___ року №___

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Перелік питань, які потрібно розробити: аналіз понять етики та етикету державних службовців; опис принципів професійної етики; аналіз проблем етики та етикету в державній службі; аналіз законодавства щодо державної служби та етичних норм; визначити можливості удосконалення державної служби та етики; аналіз досвіду країн заходу.

4. План роботи

№ з/п	Послідовність підготовки кваліфікаційної роботи	Термін завершення етапів роботи
1.	Вибір теми і подання заяви на ім'я завідувача кафедри про обрання теми кваліфікаційної роботи	15.06.2022
2.	Формулювання та оформлення завдань кваліфікаційної роботи	14.09.2022
3.	Узгодження з керівником плану кваліфікаційної роботи	17.02.2023
4.	Підготовка першого розділу роботи	10.03.2023
5.	Збір і обробка емпіричних даних та їх узагальнення в другому розділі роботи	13.04.2023
7.	Написання вступу, висновків та рекомендаційного підрозділу кваліфікаційної роботи	11.05.2023
8.	Подання чорнового варіанту всієї кваліфікаційної роботи керівнику	25.05.2023
9.	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру економіки та менеджменту	06.06.2023

5. Дата видачі завдання 14 вересня 2022р.

Студент

(підпис)

В.В. Шевченко

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Т.О. Самофалова

(прізвище та ініціали)

Гарант освітньої програми

(підпис)

В. Ю. Прокопенко

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЕТИКИ ТА ЕТИКЕТУ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ.....	8
1.1. Поняття професійної етики та етикету	8
1.2. Основні принципи етики та етикету державного службовця.....	15
1.3. Проблеми етики у публічному управлінні	22
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЕТИКИ ТА ЕТИКЕТУ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ.....	28
2.1. Законодавство про державну службу та вимоги до етики та етикету державного службовця	28
2.2. Стан дотримання етики та етикету депутатами верховної ради україни.....	32
2.3 Удосконалення морально-етичних основ публічної служби	36
2.4 Закордонний досвід	47
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ДЖЕРЕЛ	56

ВСТУП

Актуальність теми. Проблематика етико-управлінського регулювання поведінки державних службовців у останні роки набула великого значення. Відбулися суттєві зміни в публічній службі протягом останніх десятиліть, що стосуються традиційної бюрократичної моделі, яка раніше переважала, а також взаємовідносин між виконавчою владою та громадськістю.

Модернізація діяльності державних служб є важливим чинником для подальшого розвитку України. У цьому контексті особливу роль може відігравати впровадження більш ефективних методів підготовки державних службовців та представників місцевого самоврядування. Одним з таких інструментів є етична підготовка державних службовців та контроль за дотриманням етики та етикету державної служби.

Контроль етики та етикету державного службовця повинен мати певні професійні навички та регулювати. Виявляти порушення, слідкувати за процесом слідства та отриманням покарання.

Рівень довіри до державних структур, спрямованість населення на розвиток демократії в країні, впровадження соціальної справедливості, гуманізму, зорості та уваження до правозахисних цінностей в управлінні державою є важливими аспектами. Етика державного службовця відіграє важливу роль в об'єднанні та взаємодії в єдине ціле державних службовців та громадськості.

Перелік українських та іноземних науковців. Проблемам етики та етикету в контексті діяльності державних службовців приділяли увагу вчені як з України, так і з-за кордону: Радов Д. [6], Требенець Н. [7], Василевська Т.

[10,11], Гончакур Н. [18], Панфілова Т. [20], Сусллова І. [25], Флурі Ф. [25], Бадрак В. [25].

Мета дипломної роботи. Удосконалення етико-управлінського регулювання поведінки державних службовців.

Завдання роботи.

- проаналізувати сучасне розуміння етики, етикету та моралі;
- проаналізувати поняття етики та етикету;
- описати основні та загальні принципи етики та етикету державної служби;
- виявити проблеми етики та етикету державного службовця та можливості їх вирішення;
- розглянути законодавство для виявлення основних норм етики, етикету та принципів;
- розглянути покарання у разі порушення принципів та правил поведінки етичних норм державних службовців вказаних в законодавстві.
- класифікування статей законів ,у яких закріплені норми етичної поведінки народних депутатів;
- аналіз етичної поведінки народних депутатів України сьогодні;
- окреслити шляхи покращення ефективнішого володіння та використання етики та етикету державних службовців;
- аналіз контролю етичної поведінки державних службовців;
- виявлення шляхів покращення контролю етичної поведінки державних службовців;

Об'єкт дослідження. Етика та етикет державних службовців при виконанні своїх обов'язків.

Предмет дослідження. Поведінка та діяльність державних службовців в контексті професійної етики.

Методи дослідження. Для проведення дослідження було використано комплекс різних загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. Серед основних загальнонаукових методів, які були використані, можна виокремити аналіз та синтез, аналогію, конкретизацію, узагальнення та порівняння. Використання цих методів дозволило проаналізувати основні поняття, пов'язані з етикою та етикетом державних службовців, та визначити основні підходи до їх розгляду.

Структурно-функціональний метод дослідження дозволив розкрити завдання та проблеми етичної поведінки у сфері державної служби, а також організацію цієї сфери в Україні та основні її складові. За допомогою контент-аналізу нормативно-правових актів було узагальнено основні засади державної служби, законодавчі, етичні та моральні вимоги, що ставляться до державних службовців.

База дослідження. У своїй роботі були використані різноманітні джерела наукової інформації, які включали такі види наукових праць: автореферати, тези, підручники, статті, збірники наукових праць, періодичні видання та щорічник, методичні вказівки а йтакож матеріали, доступні в мережі Інтернет.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів. Наукова новизна цього дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та вирішенні комплексу питань, пов'язаних з етикою, етикетом та мораллю державних службовців, зокрема в контексті ефективного володіння та використання етико-управління в Україні. Дослідження також розглядає заходи, спрямовані на боротьбу з порушенням норм етики та моралі державними службовцями.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЕТИКИ ТА ЕТИКЕТУ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

1.1 Поняття професійної етики та етикету.

Перш ніж ми розглянемо поняття етики та етикету, важливо зазначити, звідки походить характеристика етики. Сам термін "етика" походить від грецького слова, що відображає сутність поняття як "характер" і часто розглядається як "стан душі". Ці моральні судження використовуються протягом багатьох століть у повсякденній житті. Загалом концепція етики розглядається нарівні з мораллю та етикетом, але в меншій мірі. На сьогоднішній день ця тема активно вивчається у філософії та залучає значну кількість досліджень. Особливу увагу у цих дослідженнях приділяється моралі. Дробницький О.Г. та Кон І.С. у своєму словнику етики роблять акцент на цих аспектах і надають більш детальне визначення поняття «етика» [10, с. 123].

Якщо подивитися на думку Василевська Т., можна зазначити що питання етики представляє собою мораль як явище філософії. Вона відіграє велику роль у побуті, думках, цілях, мотивах, вчинках людей. На мою думку це є одним з найважливіших аспектів життя людини [2].

Якщо я розглядаю соціальну структуру, яка включає різні елементи, такі як соціальні класи, прошарки, групи, професії та інші форми організації людей, я можу помітити, що вони мають свої стереотипи, традиції та норми,

які визначають статус кожної групи, класу, громади чи цивілізації. Здебільшого ці елементи слугують перевагам тих, хто в них перебуває.

Проте, державна служба відрізняється від цих форм соціальної організації. Основні риси державної служби полягають у наявності чітких правил, законів та норм, що застосовуються в сучасному світі. Вона функціонує на основі об'єктивних критеріїв, а не заснована на стереотипах чи впливі традицій. Вирішення проблем у державній службі здійснюється згідно з правилами та законами, що сприяє більш справедливому та рівноправному підходу до всіх громадян.

Тобто державна етика відрізняє та конкретизує норми, принципи, правила та процедури етики та моралі між державними службовцями та іншими формами організації людей. Вони являють собою систему з конкретними задачами та правилами для удосконалення етичної поведінки державних службовців. Найголовніше те що ці норми та принципи є відповідними данному суспільству і засновани на загальнолюдських моральних принципах.

Якщо відсутні моральні норми у відносинах, то це свідчить про невідповідність етиці розвитку суспільства або про те, що норми були підмінені ідеологією.

Згадаємо, що етика, як прикладна галузь філософії, має на меті теоретично вирішувати питання моралі та моральності, що виникають перед людиною під час взаємодії з іншими людьми в спільній діяльності. Оскільки професійна діяльність є найвідповіднішим прикладом такої спільної діяльності, це стало підставою для вчених говорити про феномен професійної моралі та професійної етики, яка її вивчає. У професійній діяльності взаємодія між суб'єктами опосередкована громадським інститутом. Тому професійна етика виконує подвійну роль: з одного боку, вона транслює суспільні цінності у професійні стандарти; з іншого боку, вона виконує інтеграційну функцію для

елементів професійної групи як громадського інституту та суспільства в цілому.

Професійна мораль, як набір стійких принципів та норм, що визначають поведінку працівника в процесі праці, спочатку виникла як результат повсякденного свідомого досвіду. Пізніше, завдяки теоретичному осмисленню та узагальненню практики професійних груп з урахуванням їхньої ролі в суспільному поділі праці, професійна мораль стала об'єктом наукового вивчення (Т. Аболіна, Г. Білякова, Г. Медведєва, Є. Федоренко, Б. Чагін та ін.). Іншими словами, професійна мораль є проявом суспільної необхідності у відповідних відносинах, що виникають у зв'язку зі специфікою професійної функції в суспільстві. Вона включає правила розв'язання реальних протиріч, що виникають у процесі праці, що розглядаються через призму потреб функціонування та розвитку професійної групи. Таким чином, основним означником змісту професійної моралі є соціальна сутність професії, її місія в суспільстві, або, з інших слів, "соціально-філософське тлумачення культурно-гуманістичного призначення певної професії, її етосу"

. Критеріями моральної оцінки професії соціумом є: 1) виконання об'єктивної ролі у розвитку суспільства як моральної спільноти; 2) моральне значення професії у розвитку особистісних якостей працівника.

У науковій літературі та практиці термін "професійна етика" має різні значення. По-перше, він використовується для опису характеру та типу суспільної дії та відносин, які відбуваються за участю певної професійної групи і відповідають вищим моральним нормам. По-друге, це визначається як кодекс, що включає конкретні норми та принципи поведінки окремої професійної групи. По-третє, це може бути розглянуто як різновид соціальної теорії, що досліджує професійну мораль. Хоча терміни "професійна етика" та "професійна мораль" часто використовуються як синоніми, наукова традиція передбачає використання терміну "етика" для позначення науки про мораль, а "мораль" - для опису соціального явища. У словнику з етики "професійна етика

(або професійна мораль)" визначається як "кодекси поведінки, що гарантують моральний характер взаємовідносин між людьми, які впливають з їх професійної діяльності... оскільки вони відображають зростання цінності особистості та підтримують гуманність у міжособистісних відносинах" . Основне визначення поняття "професійна етика" акцентує увагу на її гуманізуючій ролі у системі професійних відносин. Термін "професійна етика" застосовується, насамперед, до регульованих (або "вільних" за визначенням Р. Де Джорджа) професій, які розуміють свою колективну відповідальність перед громадськістю та споживачем та встановлюють правила її реалізації на основі партнерства та паритету у відносинах [25,с.84-85]

Професійна етика включає собою збірність моральних норм, що встановлюють відповідність особи її професійним обов'язкам. Вона відображає особливості моральної свідомості, взаємин та поведінки людей, що виникають внаслідок специфіки їх професійної діяльності.

Професійну етику відрізняють такі особливості:

1. Розробка норм та принципів професійної етики та етики управління.
2. Ретельна систематизація закріплених у Кодексі етики та Законах України установок, правил, принципів, норм, цінностей тощо.
3. Наявність комісій що контролюють захист та збереження цих правил та принципів

З метою подальшого аналізу корисно розглянути взаємозв'язок між морально-етичними нормами та правом. Хочу звернути увагу на Новгородцев П. І. який підкреслював взаємозв'язок між Законом і мораллю, які мають цілі на завдання. Вчений вказує «Там, де право не може встановити певну норму, виступає мораль з власною волею, а коли мораль не може самостійно стримати прояви егоїзму, право надає допомогу зовнішнім примусом» [15, с. 105].

На мою думку етика та мораль не є одним цілим або винакає одна з одного. У виникненні моралі головним елементом є міжособові відносини, які

створені та розвинені людьми. І розвиток досі не зупиняється. Етика, у свою чергу, розвивається в іншому напрямі. Вона шукає наукову мову, яка розкриває особливості, індивідуальності, прояву та розвитку моралі, як в свою чергу допомагає відкритися та розвиватися етиці, допомагає дослідженням етики та пошуку нових можливостей.

Професійна етика є сформованою системою конкретних моральних норм, які супроводжуються практичними правилами і застосовуються в певній сфері людської діяльності. Вона функціонує як набір принципів і вимог, які регулюють поведінку та взаємодію професіоналів у цій галузі [19].

У багатьох поняття «професійна етика» може викликати питання про його відмінність від загальної етики. У цьому контексті варто зазначити, що мораль впливає прямо на людей, коли вона проникає до глибинних духовних структур кожної окремої особистості.

Загалом мораль - суттєвий фактор життєдіяльності народів, але дуже чітко спрямована в першу чергу на кожну окрему особу. Але варто зазначити що професійна мораль не виступає як щось, що протистоїть загальнолюдській моралі, але існує поряд з нею. Вона має чітке та конкретне відношення до конкретних видів діяльності і формування стандартів професійної поведінки, які відображаються у відповідних документах.

Хочу зробити акцент на історичну сторону цього питання. Професійна етика з'явилась ще у Давній Греції та Імператорському Римі, які наразі вважаються «батьківщиною» етики державної служби. Тоді почався перший аналіз етики та вплив її на якість державної служби, яка була на ті часи. Були впевнені розкриті теми «природа влади», «влада», «взаємодія з суспільством» і «роль права». Особливо до цього приділяли увагу Арістотель, Платон, Птолеме́й молодший, Юлій Цезар, Гераклід та інші. Оскільки в ті часи вона тільки почала формуватися то не мала чітких норм та принципів. Які з роками

почали приймати нові форми та розуміння, що і призвело до сьогоднішній розвинутій системі етичних правил, норм та обов'язків [20].

Професійна етика публічних службовців - це набір моральних принципів, які визначають, як повинні вести собі та працювати публічні службовці. Ці принципи є головним орієнтиром для оцінки праці з урахуванням таких цінностей, як чутливість, чесність, сумлінність, гідність, толерантність, справедливість, відповідальність, професіоналізм, лояльність та інші [22].

Зараз з'явилися розуміння правильної поведінки та неправильної. Це все тіж правила та стандарти поведінки у суспільстві в цілому та зокрема на роботі. Відокремлю те, що неправова поведінка призводить до відповідальності, як адміністративної, кримінальної тощо. За невеликі порушення цих правил в кращому випадку буде зауваження та виговор, за тяжкі, або систематичні порушення правил етичних норм може бути кримінальна відповідальність, або у кращому випадку звільнення з роботи державного службовця без змоги у подальшому працювати в цій сфері.

Етична поведінка державних службовців керується системою норм, правил та цінностей, які наразі прописані в Кодексу етики, Законах України тощо, де детально описані всі правила та норми яким має дотримуватися службовець. Більш детально це питання буде розглянуто у другому розділі. Але етичні аспекти використовують поняття цінностей. Але це може призводить до конфліктів через ці конкуруючі цінності. Однак це питання теж вирішується за допомогою кодексу та закону.

Рівень морального розвитку як окремої особистості, так і всієї державної служби, визначається орієнтацією на гуманістичні універсальні принципи справедливості, такі як рівність прав людини та повага до людської гідності [12, с.11].

Взаємодія моралі з політикою є важливим аспектом суспільного життя. Як політика, так і мораль використовуються для регулювання поведінки та формування свідомості суспільства. Однак мораль сприймає світ через вертикальні відношення, тоді як політика зосереджена на горизонтальних взаємозв'язках між людьми [13].

Іноді виникає скептицизм щодо можливості взаємодії політики та моралі. Деякі люди вважають, що політика зосереджена виключно на питаннях влади і ігнорує моральний аспект суспільного життя, провадячи таким чином аморальну політику. Інші бачать мораль виключно у сфері особистих сексуальних відносин і вважають політику сумнівною справою, що не відображає реальної моралі.

Але існує інший підхід, відповідно до якого політика та мораль можуть співіснувати. Загалом, політика вважається вагомою частиною суспільного життя, що може політизувати мораль. Деякі люди вважають, що національні інтереси є найвищим моральним стандартом. В будь-якому випадку, це ставлення сприяє взаємодії між політикою та мораллю. (таблиця 1)

Протилежна позиція, яка підтримує можливість взаємодії політики і моралі, акцентує увагу на тому, що мораль є визначальним аспектом цих взаємозв'язків. Відповідно, необхідно розробляти моральну політику, в якій політична діяльність враховує моральні норми та цінності [2, с.68].

Етика державного управління може бути розглянута як взаємозв'язок між цілями та засобами діяльності державного управління, включаючи специфічні людські цілі. У межах етики державного управління конкретизуються загальні моральні принципи.

Підтримка етичних принципів у державних управлінців може бути реалізована через два основні шляхи. По-перше, це особиста моральна саморегуляція, що включає в себе особисті моральні принципи та якості, творчо та етично спрямоване самовираження державних управлінців. По-

друге, це вплив інституцій та зміни в організаційній середовищі, спрямовані на запобігання порушень етичних засад професії. Це означає створення етичної інфраструктури в державному управлінні та державній службі, яка сприяє дотриманню етичних принципів.

Якщо розглядати, на що ставиться більша надія щодо впровадження етичних засад у державному управлінні – на інституційні механізми або на моральні чесноти та цінності управлінців, можна виділити два підходи до етики державного управління – структурний та нормативний. (таблиця 2)

Таким чином, ми маємо:

Структурний підхід – зусереджений на увагу на організаційних механізмах для підтримки етики державного управління.

Нормативний підхід - ставить акцент на особистих принципах.

Однак можна встановити баланс між ціма двома підходами, а саме регулюючими факторами, як структурним, так і нормативним. Але впровадження професійної етики державного управління може мати «слабкі місця». Для досягнення гідного управління необхідна постійна взаємодія та поєднання інституціональних та моральних засобів його підтримки [3, с.13].

1.2 Основні принципи етики та етикету державного службовця.

Державні службовці у своїй роботі керуються принципами етики державної служби, що базуються на положеннях Конституції України, законодавства про державну службу та запобігання корупції. Ці принципи включають:

1. Відданість державі та суспільству.
2. Поведінка, що відповідає високим стандартам.

3. Добросесність у діях та рішеннях.
4. Лояльність до держави та її інституцій.
5. Політична нейтральність у виконанні обов'язків.
6. Прозорість та відповідальність перед громадськістю.
7. Сумлінність у виконанні службових обов'язків.

Під час прийняття на державну службу особа ознайомлюється з цими принципами і зобов'язується дотримуватися їх у своїй подальшій службовій діяльності [18].

Принципи державного управління є фундаментальними ідеями та керівними принципами, які визначають сутність управлінської діяльності. Вони відображають моральні вимоги, встановлюють напрямки та пріоритети, на яких ґрунтується державне управління, і якими повинні керуватися державні управлінці у своїй роботі.

Основні засади державного управління включають:

- Служіння народу України.
- Демократія та законність.
- Гуманізм і соціальна справедливість.
- Пріоритет прав людини та громадянина.
- Професіоналізм, компетентність, ініціативність, чесність та відданість справі.
- Особиста відповідальність за виконання службових обов'язків та дисципліну.
- Забезпечення прав та законних інтересів органів місцевого та регіонального самоврядування.
- Захист прав підприємств, установ та організацій, а також об'єднань громадян.

Ці принципи формують основу для ефективного державного управління, сприяють забезпеченню розвитку суспільства та дотриманню моральних та етичних норм у діяльності державних управлінців.

Ці принципи визначають основні цінності та норми, що керують роботою державних управлінців і сприяють ефективному функціонуванню системи державного управління.

Згідно з Організацією економічного співробітництва та розвитку(ОЕСР), принципи "ефективного врядування" включають такі настанови:

Верховенство права.

Відкритість та прозорість діяльності демократичних інституцій.

Чесність і рівність перед законом, що застосовуються до всіх громадян, включаючи консультаційні послуги та участь у процесі прийняття рішень.

Результативність та ефективність надання послуг.

Ясність, прозорість та можливість застосування законів та правових регуляцій на практиці.

Ці принципи мають на меті забезпечити належне функціонування державного управління, підвищити довіру громадян до владних структур та забезпечити ефективну та справедливу надання публічних послуг. Вони відображають важливі аспекти ефективного управління, що сприяють розвитку суспільства та зміцненню демократичних цінностей.

Принципи державного управління визначають основні орієнтири для здійснення діяльності у сфері державного управління, що відповідають цінностям суспільної моралі. Зокрема, ці принципи включають:

- Стійкість та цілісність у формуванні політики.
- Високі етичні стандарти поведінки [14].

Принципи державного управління визначають основні напрямки реалізації діяльності у сфері державного управління, що відповідають цінностям суспільної моралі. (таблиця 3)

Крім зазначених принципів державного управління, етичне наповнення цих принципів охоплює додаткові аспекти, які розкриваються наступним чином:

- Патріотизм: Цей аспект виявляється через висловлювання любові до своєї батьківщини, відданість народу та готовність здійснити жертви та подвиги для блага України. Він охоплює пріоритет інтересів суспільства перед особистими інтересами, відданість українському народу та захист інтересів України перед інтересами інших держав та особистими інтересами.
- Справедливість: Цей аспект передбачає забезпечення належної рівноваги та справедливого ставлення до всіх громадян.
- Чесність: Він включає правдивість, принциповість, вірність зобов'язанням, щирість, визнання та дотримання прав інших людей, а також отримання справедливої винагороди за виконану працю.
- Неупередженість: Цей аспект передбачає відсутність упереджень у процесі прийняття та реалізації державних рішень.
- Професіоналізм: Цей аспект включає об'єктивність, справедливість та неупередженість під час прийняття та реалізації політичних та адміністративних рішень. Він також означає незалежність професійної позиції від політичного чи приватного впливу, відданість інтересам суспільства, лояльність до держави та її законного політичного керівництва, а також кваліфіковане та компетентне виконання службових обов'язків.
- Відкритість: Цей аспект передбачає створення каналів взаємопроникнення для різних соціальних, економічних та політичних сил, зовнішню перевірку державних рішень та їх реалізації.

- Прозорість у державному управлінні включає об'єктивне та повне інформування громадськості про діяльність державних органів та їх апаратів, створення умов для взаємодії між державними органами та громадськістю, а також залучення широких слоїв населення до обговорення та оцінки програм діяльності державних органів.
- Гласність: Цей аспект охоплює політику максимальної відкритості у діяльності державних установ та свободу інформації, він спрямований на зняття інформаційних бар'єрів.

У рамках реалізації принципів гуманізму та пріоритету прав і свобод людини і громадянина, державі необхідно активно сприяти формуванню соціального партнерства, гарантувати безпеку та свободний розвиток кожної людини, забезпечувати її матеріальне благополуччя та підвищувати якість життя. Ці принципи вимагають належної уваги до важливих завдань, що стоять перед державою [3, с.30-31].

Один з них - створення соціального партнерства між державою, бізнесом та громадянами, що сприятиме взаємовигідному співробітництву та спільному підтриманню суспільства. Важливим завданням є також забезпечення безпеки та вільного розвитку кожної людини, її життєвих цінностей та прав. Держава повинна гарантувати недоторканість прав громадян, що включає матеріальне благополуччя та можливості для особистого зростання.

Крім того, підвищення якості життя є одним з основних завдань держави. Це означає створення умов, які сприяють розвитку і процвітанню суспільства, забезпечують доступ до освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та інших необхідних послуг. Держава має активно працювати над поліпшенням життєвих умов громадян і вдосконаленням соціально-економічної сфери.

Отже, у контексті принципів гуманізму та пріоритету прав і свобод людини і громадянина, держава має брати на себе відповідальність за

створення соціального партнерства, гарантування безпеки та вільного розвитку людини, її матеріального благополуччя, а також підвищення якості життя.

Справедливість виявляється через вимогу до правильної міри, оцінки дій на її основі та віддачі. Вона базується на цінностях, правилах (нормах) і конкретних діях, що реалізують і закріплюють справедливість. Керівники у державному управлінні не повинні діяти за своїми особистими уподобаннями, але мають керуватися інтересами народу. Порушення прав людини, грубість, халатність, зловживання службовим положенням і корупційні дії розглядаються як відхід від принципу справедливості [3, с.34].

Принципи державного управління є основними концепціями та принципами, що лежать в основі управлінської діяльності та розкривають її сутність. Вони визначають моральні вимоги та надають орієнтацію, визначаючи пріоритети, на яких будується державне управління та якими керуються державні управлінці у своїй роботі. У країнах з демократичною системою керівними принципами державного управління, діяльності та поведінки державних управлінців є пріоритет суспільного блага, гуманізм і захист прав і свобод людини і громадянина, верховенство права; дотримання загальноновизнаних норм моралі, відкритість та прозорчість, ефективність та результативність, та інші.

Основні принципи, на яких базується державна служба, включають наступне:

- Народна служба України: обов'язок служити і віддаватися народу України.
- Демократія та законність: додержання принципів демократії і дотримання законів у всіх аспектах діяльності.
- Гуманізм і соціальна справедливість: врахування людської гідності і забезпечення справедливих умов для всіх членів суспільства.

- Пріоритет прав людини та громадянина: захист та пріоритет прав і свобод індивіда в усіх рішеннях і діях.
- Професіоналізм, компетентність, ініціативність, чесність, відданість справі: розвиток і використання професійних навичок та якостей для досягнення мети і служіння народу.
- Особиста відповідальність та дисципліна: свідоме виконання службових обов'язків і додержання встановленої дисципліни.
- Уважне ставлення до прав та законних інтересів органів місцевого та регіонального самоврядування: захист та повага до прав інших органів влади та їхніх законних інтересів.
- Захист прав підприємств, установ та організацій, об'єднань громадян: забезпечення захисту прав інституцій та громадських організацій.

Реалізація принципу служіння народу і суспільному благу, який ми вже розглядали раніше, у демократичних країнах нерозривно пов'язана з дотриманням принципів гуманізму і пріоритету прав і свобод людини та громадянина.

У контексті реалізації цих принципів, держава ставить перед собою наступні основні завдання:

- Створення соціального партнерства між державою, бізнесом і громадянами в суспільстві, що сприяє спільному розвитку і добробуту.
- Встановлення відносин у державі на основі принципів правості та моралі, які базуються на засадах права, а не на примусі.
- Гарантування безпечного та вільного розвитку людини і забезпечення її матеріального благополуччя, зокрема шляхом створення сприятливих умов для праці та підприємництва.
- Підвищення якості життя громадян шляхом розвитку соціальної інфраструктури, забезпечення доступу до якісної освіти, охорони здоров'я, житла та інших необхідних послуг.

Влада повинна дотримуватись поваги до проблем кожної окремої особи. Права людини визначають набір свобод, які держава повинна спочатку поважати, захищати і гарантувати. У той же час, права людини обмежують владу державного апарату та ставлять перешкоди недоцільному втручанню держави в приватне життя особи.

Від державних управлінців, що здійснюють прийняття та реалізацію рішень, очікується гарантування двох видів прав людини: позитивних (надання особі певних благ і можливостей) та негативних (захист особи від втручання в її приватне життя з боку інших осіб або державних інституцій). Це означає, що вони повинні забезпечувати розвиток та реалізацію позитивних прав, таких як доступ до освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, а також створювати умови для самореалізації і забезпечення рівних можливостей для всіх громадян. У той же час, вони мають гарантувати захист особистої свободи, приватного життя та інших негативних прав, шляхом забезпечення відсутності незаконного втручання та дискримінації [3, с.30-31].

1.3 Проблеми етики у публічному управлінні.

Вирішення етичних проблем в публічній службі України покладено на кадрові служби, спеціалістів з питань протидії корупції та Національне агентство України з питань державної служби. Однак етика публічної служби є лише однією з багатьох сфер діяльності цих організацій.

Україна має всі необхідні складові етичної системи державної служби на формальному рівні. Проте жоден з цих елементів не використовує свій потенціал повністю для забезпечення належного рівня етики серед державних службовців.

У державній службі та серед посадових осіб місцевого самоврядування в Україні відсутня постійна традиція дотримання етичних норм та порядку.

Подвійні моральні стандарти, які виникають з попередніх етапів соціально-економічного та культурного розвитку країни, впливають на політичне управління, а також на практику державного управління та повсякденне життя громадян.

Україна стикається з розбіжністю між офіційною етикою, закріпленою в законодавчих документах, та традиційною та корпоративною етикою. Впровадження законів, що відповідають міжнародним стандартам, є відносно простим завданням для цієї тріади. Проте в Україні етичне законодавство не завжди обґрунтовано змінюється, хоча воно враховує загальноприйняті особливості країн світу [23].

Іншим складним завданням є формування корпоративної культури, спрямованої на досягнення належного рівня етики серед громадських службовців. Велику роль у досягненні цієї мети відіграє формування лідерів у публічній службі, які виступають прикладом етичної поведінки та можуть створити етично орієнтовану систему управління, що відповідає етичним вимогам. Реалізація цього завдання відрізняється у державних та місцевих органах управління. Кожен орган державного управління є частиною багаторівневої ієрархічної системи, і змінити його принципово можна лише шляхом модернізації всієї системи. У місцевому самоврядуванні кількість ієрархічних рівнів менша, і за активної участі представників громадськості на певних посадах можуть бути призначені керівники, здатні побудувати сучасну етичну систему публічної служби.

Роль самоосвіти та етичної освіти у формуванні та розвитку компетентних керівників є надзвичайно важливою. Проте, аналіз програм підвищення кваліфікації публічних службовців в Україні вказує на те, що навчання з етики переважно обмежується питаннями протидії корупції і відрізняється від схожих програм в інших країнах.

Також виявлено недоліки в освітньо-професійних програмах підготовки магістрів публічної служби в Україні, що свідчить про недостатню увагу до етичних проблем серед публічних службовців. Викладання етики публічної служби зазвичай обмежується питаннями протидії корупції та включається до навчального курсу "Публічна служба". Лише деякі магістерські програми в Україні включають окрему дисципліну "Етика публічної служби" до своїх навчальних планів.

У подальшому розвитку освітніх програм та підготовки публічних службовців в Україні слід приділити більше уваги етичним питанням, що виникають у процесі виконання їх службових обов'язків. Включення широкого спектру етичних тем і принципів, які стосуються суспільного обслуговування, в навчальні програми та підвищення кваліфікації сприятиме покращенню етичної свідомості та поведінки публічних службовців в Україні [4,11].

В українській публічній службі відсутні сформовані традиції самоосвіти серед службовців. Самоосвіта відбувається неструктуровано і переважно обмежується ознайомленням зі змінами в законодавстві країни. Проблема організації самоосвіти публічних службовців потребує як теоретичного дослідження, так і практичної підготовки керівників публічних службовців для її впровадження.

Незважаючи на нововведення, внесені Законом «Про державну службу» в Україні, значна залежність публічних службовців від їх керівників, рівня заробітної плати та соціокультурних традицій залишається актуальною. Крім того, за оцінками експертів, успішні та прогресивні керівники державного управління становлять лише близько 5% від загальної кількості управлінців, а заробітна плата публічних службовців залишається низькою. У суспільстві також поширена хибна мораль. У такій ситуації вплив освіти на розвиток громадських службовців обмежень [14].

Процес формування сучасних традицій будівництва суспільного життя на етичних принципах є складним і тривалим. Це можливо лише при активному економічному розвитку країни, усуненні корупції з усіх сфер суспільства, впровадженні етичної освіти на всіх рівнях навчання і розвитку громадянського суспільства.

Сучасна система оцінки діяльності публічних службовців передбачає дотримання етичних норм, але дослідження показують, що це часто має формальний характер і недостатньо практично застосовується.

Зазвичай вважається, що впровадження етичного управління в органах публічної влади спрямоване головним чином на боротьбу з корупцією. Це безумовно важливо, але також існують ситуації, коли етична поведінка службовця необхідна для захисту різних прав громадян, незалежно від корупційних аспектів. Це варто враховувати при розробці етичної системи.

Україна ще не сформувала сталих традицій залучення громадськості до вирішення проблем публічної служби, зокрема щодо етичних питань [8].

Необхідно провести перегляд законодавчих актів, які викликають сумніви з морального погляду. Варто зауважити, що наявність "сумнівних" законів є рідкісним явищем для країн з демократичною орієнтацією їх законодавчих систем. Однак можуть існувати суперечності між законами або різні тлумачення законів.

Нормативні акти повинні тлумачитися та застосовуватись відповідно до їх основної мети та змісту. Оптимізація законодавства та редагування певних правових норм можуть допомогти уникнути суперечностей, з якими стикаються представники державного управління, коли вони повинні обирати, яке тлумачення закону надати або який саме закон краще виконувати.

Для регулювання етичної складової діяльності державних управлінців необхідно переглянути Кримінальний кодекс, законодавство про державну

службу, закони, що стосуються механізмів урегулювання конфліктів інтересів, а також правила поведінки державних управлінців..

Необхідно переглянути Кримінальний кодекс, законодавство про державну службу, закони щодо механізмів вирішення конфліктів інтересів та правила поведінки державних управлінців з метою унормування етичної складової їх діяльності. Наприклад, Кримінальний кодекс повинен зміцнити не лише мотивацію до аморальних дій, а й передбачати суворе покарання за такі професійно-етичні порушення, як корупція. Законодавство про державну службу, включаючи етичні кодекси, повинно визначати значимість етики державного службовця як складової професіоналізму посадових осіб, описувати основні цінності та норми їхньої діяльності, встановлювати процедури нагляду, розслідування та застосування покарань за професійно-етичні порушення. Закони щодо вирішення конфліктів інтересів мають чітко визначати відповідальність за участь чи бездіяльність у процесі конфлікту інтересів, встановлювати терміни та процедури подання заяви державним управлінцем про існування такого конфлікту, розробляти механізми управління конфліктами інтересів та визначати органи, відповідальні за їх врегулювання.

Необхідно внести законодавчі зміни, що стосуються етичної інфраструктури державного управління у політично-адміністративній системі постсоціалістичних країн, щоб вирішити такі проблеми, як нечіткість адміністративних процедур, недосконалість законодавчо-правової бази та відсутність легальних рамок для участі громадських груп у процесі створення адміністративної юрисдикції. Також необхідно створити реєстр лобістів та встановити офіційні правила їх взаємодії з високопосадовцями як у політиці, так і в державних органах. Додатково потрібно розробити принципи взаємодії між парламентаріями та державними чиновниками, які будуть визначені в законах, щоб забезпечити належний рівень взаємодії та співробітництва між цими групами.

Для забезпечення ефективного контролю за дотриманням етичних норм державними управліннями необхідно розробити механізми звітності та нагляду, що включатимуть різноманітні процедури та заходи. Ці механізми мають охоплювати процедури звітності, проведення внутрішнього та зовнішнього аудиту діяльності державних органів, залучення парламенту до нагляду та інші контрольні заходи. Крім того, слід передбачити створення спеціальних органів, які будуть відповідальні за здійснення цього нагляду.

Державні управлінці повинні бути підзвітні перед керівними органами та громадськістю як у плані дотримання етичних норм, так і в досягненні необхідних результатів. Механізми забезпечення підзвітності повинні бути розроблені таким чином, щоб забезпечити ефективний контроль та гнучке управління, що відповідають вимогам та потребам. Такі механізми можуть включати систему регулярної звітності, проведення оцінок та аудиту діяльності, встановлення метрик та критеріїв успішності, а також залучення експертів та представників громадськості до процесу контролю.

Забезпечення ефективного контролю та підзвітності державних управлінців є важливою складовою етичної діяльності. Це допоможе зміцнити довіру громадськості до державних органів та забезпечити високі стандарти моральності у сфері державного управління [3,с.156-157].

РОЗДІЛ 2

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЕТИКИ ТА ЕТИКЕТУ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

2.1 Законодавство про державну службу та вимоги до етики та етикету державного службовця.

Законодавство, що регулює етичну інфраструктуру державного управління, складається з комплексу законів, що встановлюють чіткі норми поведінки для державних управлінців. Ця правова система має створювати основу для здійснення управління, проведення розслідувань, застосування дисциплінарних заходів та судового переслідування.

Однією з ключових основ формування морально виважених відносин між громадянами та державою є Конституція. Тому можна стверджувати, що Конституція є невід'ємною складовою формування етики влади та етики державних управлінців.

Для демократичної правової держави також надзвичайно важливо побудувати оптимальну систему законодавства, яка була б етично "легітимною" у суспільстві. Ця система повинна встановити жорсткі рамки, що запобігають порушенням прав та свобод громадян, а також надати державним органам гнучкість у реагуванні на суспільні потреби та наблизити процеси державного управління до громадян [3, с.155-156].

Влада повинна відчувати, що її діяльність підкріплюється контролем - це є головним принципом громадських службовців. Особа, яка працює в уряді

та на користь громади, повинна отримувати величезну довіру суспільства, оскільки ця служба надає широкі можливості для зловживання. Коли людина приєднується до публічної служби, вона свідомо зробила вибір та погодилася зі суворими обмеженнями, які стосуються як її публічної, так і приватної діяльності. Чим вища посада, тим більше обмежень накладається [1].

Правила професійної поведінки встановлюють стандарти належної службової поведінки, що забезпечують відповідне виконання службових обов'язків та дотримання встановлених обмежень на основі відповідності загальноприйнятим етичним нормам.

Професійна культура в управлінні проявляється через відповідні моральні принципи, етичну культуру та управлінські норми, які мають загальний характер. Перші формують основу організації та діяльності управлінського апарату, а останні забезпечують регулювання конкретних управлінських дій.

Отже, професійна культура публічного службовця визначається його діями, які відображають його підходи до встановлення етичних стандартів у вирішенні проблем, що виникають під час виконання службових обов'язків, організації та самостійного прийняття управлінських рішень.

Виконання діяльності владного апарату та його співробітників має відповідати вимогам, викладеним у Конституції України. Зокрема, у частині 1 статті 19 зазначено, що правовий порядок в Україні базується на принципах, які не дозволяють примусово змушувати людей вчиняти дії, що не передбачені законодавством. Додатково, правила етики, культури та честі публічної служби національного рівня отримали своє закріплення в різноманітних нормативно-правових актах, що охоплюють різні сфери застосування. Серед найважливіших із них можна виділити:

- Закон України "Про державну службу".
- Правила етичної поведінки державних службовців.

- Закон України "Про службу в органах місцевого самоврядування".
- Етичні кодекси для посадових осіб місцевого самоврядування, затверджені рішеннями місцевих органів влади.
- Закон України "Про запобігання корупції".
- Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.
- Норми, що регулюють функціонування етичних комісій, а також спеціальні кодекси честі.

Ці нормативні акти встановлюють стандарти та вимоги до етики та поведінки у сфері публічного управління. Вони відіграють важливу роль у забезпеченні дисципліни та дотримання етичних норм публічними службовцями. Крім того, законодавство також містить статті, що закріплюють норми етичної поведінки для народних депутатів. (таблиця 4)

У Законі України "Про державну службу" стаття 8 встановлює принципи державної служби та зобов'язання державного службовця дотримуватись правил етичної поведінки. Ця стаття закріплює обов'язок державних службовців виконувати свої обов'язки відповідно до закону та відповідати вимогам чесності, сумлінності, прозорості та недискримінації. Крім того, державні службовці повинні уникати конфлікту інтересів та забезпечувати високий рівень професійності та компетентності у своїй роботі. Виконання цих етичних принципів сприяє належному функціонуванню державного апарату та забезпечує довіру громадськості до державних службовців [6].

Правила етичної поведінки державних службовців, прийняті постановою Кабінету Міністрів України від 11.02.2016 року № 65, визначають моральні принципи діяльності державних службовців і включають такі засади етики державної служби: служіння державі та суспільству, прояв гідної поведінки, дотримання доброчесності, вияв лояльності, збереження політичної нейтральності, забезпечення прозорості та підзвітності, виконання обов'язків зі сумлінністю [17].

Розділення між державними службовцями та посадовими особами місцевого самоврядування, що відбулося у 2001 році, є одним з унікальних аспектів української системи публічного управління. Закон України "Про службу в органах місцевого самоврядування" (надалі - Закон) є важливим кроком у зміцненні управління в органах місцевого самоврядування, оскільки встановлює правові вимоги до посадових осіб, що базуються на основних засадах служби в органах місцевого самоврядування, визначених у статті 4 цього Закону. Ці вимоги мають юридичну силу та регулюють поведінку та обов'язки посадових осіб місцевого самоврядування. Зокрема, вони передбачають зобов'язання дотримуватися принципів ефективності, прозорості, доброчесності та відповідальності у виконанні своїх обов'язків. Цей закон сприяє покращенню управлінської практики на місцевому рівні та забезпечує високу якість публічного управління в Україні [7].

Зокрема, ці принципи включають:

- Принцип верховенства права, демократизму та законності;
- Принцип гуманізму та соціальної справедливості;
- Принцип гласності;
- Принцип пріоритету прав та свобод людини і громадянина;
- Принцип професіоналізму, компетентності, ініціативності, чесності та відданості справі;
- Принцип підконтрольності, підзвітності та особистої відповідальності за порушення дисципліни та неналежне виконання службових обов'язків;
- Принцип дотримання прав місцевого самоврядування.

Стаття 8 Закону встановлює загальні норми моральної поведінки осіб, які займають посади в органах місцевого самоврядування та їх апарату, які визначають рівень їх професійної культури. Згідно з цим положенням, посадові особи місцевого самоврядування повинні:

- Проявляти поважне ставлення до громадян та їх звернень до органів місцевого самоврядування.
- Піклуватися про високий рівень культури, спілкування та поведінки, а також про авторитет органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
- Уникати дій чи бездіяльності, які можуть завдати шкоди інтересам місцевого самоврядування та держави.

Одним із особливих морально-стимулюючих (регулюючих) факторів, який забезпечує належний рівень професійної культури у діяльності посадових осіб місцевого самоврядування, є прийняття ними присяги, яка закріплена статтею 11 Закону [5,9].

2.2 Стан дотримання етики та етикету депутатами Верховної Ради України.

При вивченні проблеми депутатської етики важливим аспектом є розробка методики для оцінювання фактичного дотримання етичних правил депутатами та його відповідності формальним і неформальним нормам депутатської етики, які існують у країні на певний період часу. Оцінка може проводитись шляхом прямого або опосередкованого аналізу діяльності депутатів, що передбачає виявлення випадків порушення депутатської етики. Інший метод оцінювання дотримання норм депутатської етики полягає у проведенні опитувань експертів, включаючи самих депутатів.

Для вивчення фактичного виконання норм депутатської етики також використовують проведення широкомасштабних опитувань, у яких звичайні виборці беруть участь. Навіть якщо звичайні громадяни можуть не мати такого ж рівня експертизи у питаннях депутатської етики, як фахівці у цій галузі, термін "депутатська етика" зрозумілий для адекватного сприйняття

респондентами. Також логічним є те, що одним із джерел оцінки ступеня виконання народними депутатами норм депутатської етики є самі виборці, які делегували цих депутатів до законодавчого органу країни.

На жаль, ситуація в Україні щодо відповідності поведінки депутатів громадським очікуванням є дуже проблематичною. Більшість громадян України висловлюють своє незадоволення щодо рівня дотримання народними депутатами норм депутатської етики, а серед депутатів виявляється більше випадків негативної етичної поведінки, ніж позитивних. Ця ситуація є однією з головних причин низького рівня довіри громадян до Верховної Ради та негативного сприйняття ефективності її діяльності.

Актуальність і серйозність проблеми дотримання норм депутатської етики Верховною Радою, на нашу думку, часто недооцінюються в суспільстві. Однак саме у недотриманні етичних норм ховається одна з головних причин неефективної роботи законодавчого органу країни та невиконання ним своїх обов'язків. Часті перепустки депутатами засідань та блокування роботи стають перешкодами для нормального функціонування Верховної Ради, а безвідповідальне ставлення багатьох депутатів до законотворчої діяльності призводить до прийняття значної кількості законів низької якості або законів, спрямованих на захист особистих інтересів народних депутатів.

Особлива увага має бути приділена значному негативному впливу масових випадків неетичної поведінки народними депутатами на свідомість громадян. Публічне порушення законів та ігнорування елементарних етичних норм депутатами малоімовірно сприяють законослухняності з боку звичайних громадян. Серед основних аспектів, пов'язаних з проблемою депутатської етики в Україні та дотриманням її народними депутатами, можна виділити наступні пункти:

Відсутність використання понять "мораль" та "моральність" у сучасному українському політичному дискурсі.

Проблемою є недосконалість механізмів, що запобігають некваліфікованим особам здобути мандат у Верховній Раді. Важливо включити виборче законодавство та процедуру виборів до сфери депутатської етики та забезпечити дотримання принципів, що регулюють цей процес.

Деталізація та кодифікація норм депутатської етики, а також внесення відповідних змін до законодавства є необхідними. Чітке визначення етичних норм спростити процес виявлення порушень цих норм депутатами.

Такі заходи допоможуть ускладнити можливість депутатами порушувати етичні норми і будуть сприяти більш прозračному та відповідальному здійсненню їх депутатських повноважень.

Одним із пріоритетних завдань полягає у розробці ефективних механізмів відповідальності за порушення депутатської етики народними депутатами. Це необхідно для забезпечення дотримання встановлених норм та покладення відповідальності на тих, хто їх порушує.

Окрім цього, необхідно зміцнювати роль громадського суспільства у контролі та забезпеченні дотримання депутатами норм депутатської етики. Громадськість повинна мати можливість активно впливати на дії та поведінку депутатів, зокрема шляхом обліку та публічного висвітлення випадків порушень.

Серед основних аспектів, пов'язаних з проблемою депутатської етики в Україні та дотриманням її народними депутатами, можна виділити такі пункти:

Відсутність використання понять "моралі" та "моральності" у сучасному українському політичному дискурсі.

Зміцнення ролі громадянського суспільства в забезпеченні дотримання депутатами норм депутатської етики [9, с.8 с.15].

У сучасному українському суспільстві є соціальні цінності, які є характерними для перехідного періоду. Ці цінності проникають і в середовище державних службовців. Результати опитування, проведеного фахівцями кафедри державної служби та кадрової політики в грудні 2018 року, вказують на те, що серед цих цінностей респонденти найбільш часто виокремлюють на першому місці "заробіток", на другому - володіння владними повноваженнями, на третьому - служіння керівним особам, а на четверте - служіння державі і суспільству (таблиця 7 та таблиця 8).

Такі результати залишаються під сумнів традиційне визначення державної служби як діяльності, спрямованої на забезпечення повноважень державних органів. Більшість експертів також зазначили, що деякі державні службовці, після отримання вищої посади, не адаптуються до цінностей і культури нової соціальної групи або команди.

Також дослідило, що найбільший вплив на думку керівників державних органів щодо кар'єри службовців мають такі дії державних службовців, як створення позитивного іміджу людини, захопленої роботою в державній службі, прихід на роботу раніше або за підтримку понаднормово (друге місце) та звернення до керівництва за порадою і допомогою (третє місце). Досить меншою мірою впливають такі дії, як розробка перспективних проектів розвитку організації, виступи на семінарах і нарадах та написання доповідних записів з пропозиціями на актуальні теми.

За результатами дослідження значна частина державних службовців характеризується високим рівнем освіченості та політичним консерватизмом. Проте менша частина з них має особливий спосіб життя або сприйняття навколишнього світу. Більшість державних службовців їх робота здається цікавою, але ті, хто ставиться до своєї роботи за принципом "повної віддачі професії і спільній справі", становлять меншу кількість.

У потребах державних службовців, згідно з дослідженнями, переважають матеріальне забезпечення, потреби у самоствердженні та у визнанні. Інші потреби, такі як знання і інформація, менш значущі. Щодо очікуваної вигоди від успіху в кар'єрі, державні службовці найбільше сподіваються на зростання свого зростання, а також на отримання нових зв'язків, визнання, розширення знань, умінь і навичок, а також отримання поваг.

Відповіді експертів на питання про вплив результатів роботи з громадянами на кар'єру державних службовців були неоднозначними. Приблизно половина експертів вважають, що такий вплив існує, то як відповідей стверджують, що результати роботи з громадянами не впливають на кар'єру державних службовців.

Щодо привабливості положення (статусу) державних службовців для населення, то експерти вважають, що цей статус є привабливим або дуже привабливим. Однак, є й ті, хто вважає його непривабливим.

Ці дані свідчать про соціальні цінності перехідного періоду в українському суспільстві та їх вплив на діяльність державних службовців. Це можна поставити під сумнів визначення державної служби як діяльності, спрямованої на забезпечення повноважень державних органів. [26]

2.3 Удосконалення морально-етичних основ публічної служби.

На сьогоднішній день важливою є розробка спеціальної кадрової політики, спрямованої на запобігання негативним наслідкам деморалізації публічних службовців. Одним з ключових аспектів цієї політики є визнання значення професійної компетентності у діяльності державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Професійна компетентність включає знання, уміння, навички та досвід, необхідні для ефективного виконання службових завдань. Це означає, що службовці повинні мати достатні знання в своїй галузі, розуміти принципи доброго управління та правової бази, на якій ґрунтується їх робота.

Розвиток фахової компетентності є одним із головних завдань кадрової політики. Це може бути досягнуто шляхом підвищення кваліфікації, навчання на спеціалізованих курсах, участі у семінарах та тренінгах, а також через практичний досвід у роботі.

Забезпечення професійної компетентності державних службовців має велике значення, оскільки це сприяє зміцненню довіри громадян до державних інституцій та влади загалом. Компетентні службовці здатні ефективно виконувати свої обов'язки та приймати обґрунтовані рішення, що сприяє покращенню якості управління та підвищенню довіри громадян до державних структур.

Ділова компетентність представляє собою сукупність якостей, що визначають успішне виконання службових завдань державних службовців. Це включає організованість, ініціативність, ефективність та працьовитість. Ці якості допомагають забезпечити високу продуктивність та досягнення поставлених цілей.

Морально-психологічна компетентність є також важливою в професійній діяльності державних службовців. Вона включає такі якості, як самооцінка, справедливість, об'єктивність та культура поведінки. Ці риси допомагають службовцям самостійно орієнтуватися, забезпечувати справедливість та взаєморозуміння в робочому оточенні.

Соціальна компетентність є ще одним важливим аспектом для державних службовців. Вона означає здатність захищати інтереси громадян та держави. Це вимагає розуміння суспільних потреб, вміння спілкуватися та співпрацювати з різними соціальними групами.

Інтелектуальна компетентність також є ключовою у професійній діяльності державних службовців. Вона включає загальну ерудицію, аналітичні навички та здатність до прийняття обґрунтованих рішень. Це дозволяє службовцям розуміти складні явища та проблеми, що виникають у суспільстві, і розробляти оптимальні стратегії та рішення.

Таким чином, професійна діяльність державних службовців вимагає наявності певних якостей, включаючи самоорганізацію, навички управління собою, раціональне цілепокладання та високий рівень інтелектуального розвитку та освіченості. Важливою ознакою професіоналізму є здатність поставити конкретні цілі та досягнути їх у своїй роботі.

Згідно з В. Л. Романовим, у сучасній публічній службі не існує чітко організованої системи цілеспрямованого та систематичного контролю. Це призводить до обмеженого характеру цілепокладання та контролю над цілями, що виявляється у поведінці публічних службовців. Згідно з автором, більшість публічних службовців мотивуються головним чином високим рівнем заробітної платні та статусом у суспільстві. Орієнтація на ці мотиви визначається вказівками керівника, посадовими інструкціями та особистою відповідальністю за виконання обов'язків.

Одним з невід'ємних завдань модернізації публічної служби, спрямованої на покращення життя громадян у відповідності до європейських стандартів, є формування морально-етичних засад. Дотримання принципів доброчесності, прозорості, відкритості, патріотизму та політичної нейтральності є важливим для забезпечення довіри населення до владних органів. Якість взаємодії громадян з державними інституціями безпосередньо

залежить від моральних якостей громадських службовців та їхньої відданості державним інтересам.

Регулювання морально-етичних засад публічної служби є предметом активних наукових дебатів. Роль публічних службовців полягає у втіленні політики держави у її взаємодії з громадськістю. Тому громадськість розраховує на бездоганну чесність, безупинну нейтральність та високу професійність публічних службовців.

Формування морально-етичних норм у публічній службі має на меті підвищення довіри громадськості до державних органів та забезпечення ефективного виконання завдань, покладених на них. Це передбачає розробку відповідних положень, правил та стандартів, які забезпечують етичне поведіння публічних службовців та сприяють підвищенню якості державного управління.

Я вважаю, що можна розглянути формування морально-етичних засад публічної служби в контексті управлінського циклу, який включає послідовне та комплексне виконання функцій планування, організації, координації, мотивації, контролю та оцінювання.

Одна з основних функцій управління - планування, яка має велике значення, оскільки включає прогнозування, встановлення цілей та завдань, а також розгляд шляхів досягнення цих цілей. В рамках нашого дослідження, на етапі реалізації функції планування, особливо важливо розробити Концепцію формування морально-етичних засад публічної служби, а також комплекс заходів для її втілення. Ця Концепція повинна визначити основні проблеми, які ускладнюють формування морально-етичних засад публічної служби, а також запропонувати шляхи та методи їх вирішення.

Організаційна культура в публічній службі є важливим фактором, що впливає на ефективність та якість роботи публічних службовців. Для формування морально-етичних засідок необхідної організаційної культури,

яка забезпечує єдність та сприяє взаємодії між співробітниками та громадянами, потрібно виконати кілька завдань.

Перше завдання полягає у діагностуванні організаційної культури шляхом аналізу її структурних елементів. Це дозволить виявити сильні та слабкі сторони організаційної культури та оцінити її відповідність сучасним вимогам. Цей аналіз допоможе виявити потенційні проблеми та знайти шляхи для покращення організаційної культури.

Друге завдання передбачає розробку нової еталонної моделі організаційної культури, яка базуватиметься на цінностях, нормах та принципах публічної служби. Ця модель повинна відображати цінності, які сприятимуть етичному та професійному поведінці публічних службовців, а також підтримуватиме принципи відкритості, зорості та патріотизму.

Третє завдання полягає у створенні механізму для практичної реалізації еталонної моделі. Це включає комплекс заходів, спрямованих на соціалізацію публічних службовців у новій культурній середовищі. Наприклад, можуть бути проведені тренінги, семінари та інші форми навчання, спрямовані на підвищення свідомості щодо морально-етичних питань, а також на удосконалення комунікаційних навичок та розвиток професійних якостей.

Створення сильної організаційної культури у громадській службі є важливим кроком для забезпечення доброчесності, прозорості та високої якості роботи громадських службовців. Це сприятиме покращенню відносин з громадянами та забезпеченню взаєморозуміння та ефективної співпраці всередині організації.

Для досягнення цих завдань необхідно враховувати такі аспекти:

- Розвиток сильного лідерства: Керівники мають виступати як приклад для інших і демонструвати позитивну поведінку. Їхнє впливове керівництво є ключовим фактором у формуванні сильної організаційної культури.

- Розробка нових цінностей та норм: Слід створити нові цінності, норми, правила та принципи, які всі працівники повинні дотримуватися. Ці цінності повинні бути закріплені в організаційних документах та Правилах етичної поведінки, що регулюють взаємодію в організації.
- Залучення колективу: Важливо отримати колективну згоду та активну участь всього колективу у формуванні місії органу влади та створенні довірливого морально-психологічного клімату.
- Мотиваційна політика: Слід визначити мотиваційну політику, яка сприятиме прийняттю нових цінностей, принципів та норм. Вона повинна стимулювати працівників до їх усвідомлення та втілення у практику.
- Перегляд процесів соціалізації: Важливо переглянути процеси соціалізації та адаптувати їх до нової системи цінностей. Використання ритуалів, неформальних колективних заходів, матеріальних символів та безпосереднього контакту між керівництвом та працівниками є ефективними методами соціалізації.

Застосування цих підходів сприятиме формуванню морально-етичних засад публічної служби та підтримці сильної організаційної культури.

Мотивація відіграє ключову роль у публічному управлінні, оскільки вона стимулює публічних службовців до ефективної, самовідданої та творчої праці, допомагаючи розкрити і використати їхній потенціал для досягнення соціально важливих результатів. Для формування морально-етичних засад публічної служби необхідно створити систему мотивації громадських службовців, використовуючи як моральні, так і матеріальні стимули.

Важливо застосовувати морально-психологічні методи мотивації, такі як підвищення самоповаги, визнання результатів, отримання високої публічної оцінки (грамоти, подарунки та інші вияви визнання), задоволення від роботи та гордість за колектив. Також варто включати працівників у конкурсні комісії та групи, сприяти їх кар'єрному зростанню. Важливим є

обговорення та узгодження завдань на майбутнє разом з працівниками та керівниками, а також забезпечення достойного рівня оплати праці, пов'язаного з її результатами (неформальний підхід). Це сприятиме зміцненню лояльності співробітників до організації та підтримці її цілей. Додатково, важливо забезпечити зворотний зв'язок між керівництвом та підлеглими, а також між публічними службовцями та населенням, сприяти розвитку творчих ініціатив.

Функції контролю та оцінювання виконують важливу роль у виявленні проблем та запобіганні їхньому розвитку до кризових ситуацій. Вони спрямовані на спостереження за процесом управління, оцінювання результатів і порівняння їх з поставленими цілями. Ці функції відрізняються від функції планування, оскільки вони прогнозують і запобігають проблемним ситуаціям.

При формуванні морально-етичних засад публічної служби, ці функції вимагають здійснення внутрішнього та зовнішнього контролю з метою забезпечення дотримання етичних принципів, норм та стандартів поведінки в публічній службі. Крім того, необхідно використовувати інструменти оцінювання рівня розвитку морально-етичних компетенцій громадських службовців.

Отже, перераховані управлінські функції взаємопов'язані та становлять неперервний процес формування морально-етичних засад публічної служби.

Державні службовці виконують надзвичайно важливу роль у забезпеченні ефективного управління та функціонуванні держави. Однак, необхідно відзначити, що їхнє поведіння та професійна етика мають вирішальне значення для встановлення довіри громадськості до державних інституцій. Саме тому вивчення етики та етикету державних службовців є вельми важливим завданням, яке спрямоване на покращення якості державного управління.

Це дослідження розглянуло основні аспекти етики та етикету, що стосуються державних службовців. Проведений аналіз вітчизняних та

зарубіжних наукових джерел підтверджує, що етика та етикет є невід'ємною частиною професійної діяльності цих службовців. Етична поведінка включає в собі відповідність нормам, цінностям та принципам, які чітко визначені у законодавстві та етичних кодексах, регулюючих діяльність державних службовців.

Етика визначає норми та цінності, які отримали загальне визнання суспільством як правильні та необхідні для дотримання. Вона установлює моральні принципи, що регулюють поведінку державних службовців, такі як чесність, інтегритет, відповідальність та справедливість. Етика є фундаментом для формування правил професійної етики, які визначають конкретні вимоги та норми поведінки для державних службовців у виконанні їхніх службових обов'язків.

Етикет визначає правила ввічливості, етикетні норми та форми поведінки, які регулюють взаємодію державних службовців з колегами, громадянами та іншими учасниками владних процесів. Він охоплює знання та дотримання протокольних процедур, правил комунікації та спілкування. Етикет сприяє створенню дружнього та професійного середовища, підвищує рівень довіри та співпраці між державними службовцями та громадянами.

Професійна етика накладає специфічні етичні норми та стандарти, які стосуються професійної діяльності державних службовців. Вона вимагає, щоб службовці виконували свої обов'язки з професійною компетентністю, сумлінністю та об'єктивністю. Професійна етика також включає в себе відмову від конфлікту інтересів, дотримання конфіденційності та заслуговує на прозорість та відповідальність.

Моральність державних службовців відображає їх особисті внутрішні цінності, принципи та переконання, які впливають на їхнє мислення та поведінку. Вона визначає моральний характер службовця, його відношення до інших людей, влади та суспільства в цілому. Державні службовці повинні мати

високий рівень моральної свідомості та дотримуватися принципів чесності, інтегритету, відкритості та доброчесності у своїй діяльності.

Принципи етики, що керують діями державних службовців, включають законність, об'єктивність, відповідальність, прозорість та ефективність. Вони встановлюють норми та стандарти, за якими службовці повинні працювати. Ці принципи забезпечують високу якість державного управління, захищають інтереси громадян та підтримують дотримання встановлених норм і цінностей. Законодавство визначає правила та норми, що регулюють поведінку державних службовців та встановлює вимоги до їхньої етичної поведінки.

Проте, існують проблеми, пов'язані з етикетом державних службовців, які включають недостатню усвідомленість етичних норм, неефективність контрольних механізмів та недостатній рівень відповідальності за порушення етичних принципів. Ці проблеми можуть призвести до корупції, зловживань та неефективного функціонування державного апарату.

Для покращення етики державних службовців необхідно вдосконалювати законодавство, забезпечувати чіткість та конкретність норм, що регулюють їх поведінку. Важливо розробити ефективні контрольні механізми, що забезпечать дотримання етичних стандартів та встановлять механізми відповідальності за їх порушення. Крім того, потрібно надавати увагу професійній підготовці державних службовців з питань етики та етикету, забезпечуючи їм необхідні знання та навички для свідомого виконання своїх обов'язків.

Контроль за дотриманням етики та етикету державних службовців повинен бути систематичним та об'єктивним. Важливо створити ефективні механізми контролю, які охоплюватимуть перевірку декларацій, моніторинг фінансових операцій, а також здійснення зовнішнього та внутрішнього аудиту. Такий контроль сприятиме запобіганню конфліктам інтересів, корупції та забезпечить довіру громадськості до діяльності державних службовців.

Важним кроком у вдосконаленні етики державних службовців є впровадження системи етичного навчання та підготовки. Це дозволить формувати свідоме ставлення до професійної діяльності, розвивати навички морального та етичного розсуду, а також сприяти створенню етичної культури в державній службі.

Велика увага повинна бути приділена вдосконаленню законодавства, що регулює етичну поведінку державних службовців. Необхідно забезпечити чітке формулювання етичних норм та принципів, а також встановити ефективні механізми контролю та відповідальності за їх порушення.

Успішна реалізація етики та етикету державного службовця сприятиме підвищенню довіри громадян до державних інституцій, зміцненню демократичних цінностей та поліпшенню якості державного управління. Застосування етичних норм та принципів у роботі державних службовців сприятиме створенню справедливого, прозорого та ефективного державного апарату, який служитиме інтересам громадян і сприятиме сталому розвитку країни [21 с.92-95]. Кодекс етичної поведінки державних службовців виконує важливу роль у регулюванні їх професійної діяльності та забезпечує дотримання моральних стандартів. Він від законів, після чого його головна мета виникає у формуванні свідомості службовців щодо етичних аспектів їхньої роботи та допомоги у вирішенні складних ситуацій.

Кодекс етики не має такої сили, як закони, і не вимагає прямих санкцій за його порушення. Він служить як додатковий інструмент, що доповнює законодавство та нормативні акти. Кодекс має меншу юридичну силу, але водночас він є місцем засобом керування поведінкою службовців та підвищенню етичної свідомості.

Є досвід розуміти, що ефективність кодексу етики залежить від сприйняття та розуміння його змісту цільовою аудиторією. Для цього необхідно чітко сформулювати його принципи та рекомендації та забезпечити

доступність для всіх службовців. Також важливо забезпечити взаємодію кодексу з існуючими законодавчими та адміністративними процедурами для уникнення непорозумінь та забезпечення єдності розуміння.

При проектуванні та розробці кодексу етичної поведінки необхідно виконати конкретні потреби та виклики, з якими стикаються державні службовці. Рекомендується включати практичні приклади та сценарії, які ефективним службовцям розуміти, як застосування етичних принципів у реальних ситуаціях.

Для забезпечення успішної реалізації кодексу етики необхідно проводити систематичне навчання та нагадування службовцям про його положення. Також важливо залучати персонал до процесу розробки кодексу, що сприятиме їхньому більш активному використанню та виконанню. (таблиця 5 та таблиця 6)

Узагалі, кодекс етичної поведінки є необхідним інструментом для керування діями державних службовців та забезпечення високих моральних норм у сфері державної служби. Його успішна реалізація залежить від налагодженої системи навчання, розуміння та підтримки з боку всіх учасників процесу[28,с.10-11].

2.4 Закордоний досвід.

Розвиток етичної системи державної служби в США заснований на законодавчій основі, яка розпочалася понад два століття тому. Основні засади етики впорядкування були вперше втілені в Конституції США. Свобода, справедливість і рівність стали базовими цінностями держави і нормами демократичного співжиття громадян, які сформувалися в ході боротьби за

незалежність. Ці цінності регулюють внутрішні проблеми діяльності органів влади, включаючи конфлікти інтересів між найкращими головками влади.

Протягом XIX - початку XX століття етичні заходи в США були спрямовані на боротьбу з корупцією в управлінні. Цей період в історії країни був відзначений багатьма випадками зловживань і нечесної поведінки урядових посадовців, що викликало серйозні загрози для держави та громадського довіри до урядових структур.

У відповідь на ці виклики, було прийнято ряд законів та етичних норм, які мали на меті запобігання корупції та забезпечення чесного та ефективного управління. Було створено етичні комісії та органи, відповідальні за дотримання етичних стандартів у державній службі. Крім того, проводилися реформи у сфері підбору та навчання державних службовців з акцентом на етичні принципи та відповідальність.

Сучасна система державної служби в США базується на цих принципах, але постійно знаходиться в розвитку та адаптації до нових викликів і суспільних потреб. Вона сприяє створенню довіри між урядовими структурами та громадянами, забезпечує прозорість та ефективність управління, а також забезпечує дотримання високих стандартів етики та моральних цінностей у державному секторі.

Загалом, етична система державної служби в США є елементом суспільного управління, який сприяє забезпеченню принципів демократії, правової держави та взаємодії між громадянами та урядовими структурами. Ваш постійний розвиток і зміцнення допомагають зберегти і зміцнити довіру до державних інституцій та забезпечити стабільний розвиток країни. Американська модель управління етикою державної служби була сформована еволюційним шляхом адаптації моделі управління етикою бізнесу. Ця модель обґрунтовується на використанні закономірностей процесу управління соціальною організацією як спільною діяльністю людей, які

поділяють спільні цінності та мають спільну мету. Визначення поняття "державне управління" американськими авторами вказує на те, що воно охоплює спільні зусилля певної групи людей у реалізації функції держави. Крім того, державне управління включає всі три гілки влади - виконавчу, законодавчу і судову - та забезпечує їх взаємозв'язок. Воно повторно важливу роль у формуванні державної політики і, отже, є невід'ємною частиною політичного процесу. Варто зауважити, що державне управління суттєво відрізняється від приватного управління, але водночас має тісний зв'язок із численними приватними групами та окремими індивідами у наданні громадських послуг. Наприкінці 1990 р. президент США підвищує етичні вимоги до державних службовців. (таблиця 9)

Сучасна етична система державної служби Сполучених Штатів Америки визнається елементом формування прозорого, етичного та відповідного уряду. Ця система має цілісний характер та характеризується децентралізацією, охоплюючи політико-правові та морально-етичні засоби, які сприяють створенню сприятливих умов для функціонування етичної професійної державної служби та її постійного вдосконалення.

Основним призначенням сучасної етичної системи державної служби США є забезпечення високих стандартів поведінки, прозорості та довіри в роботі державних службовців. Вона передбачає, що службовці повинні керуватися принципами справедливості, рівності та дотримуватися закону. Це означає, що вони повинні виявляти лояльність до Конституції та інших законодавчих актів, а також підтримувати етичні норми та принципи, що регулюють їх поведінку.

Однією з основних складових сучасної етичної системи є конфлікт інтересів. Державні службовці не повинні мати фінансових інтересів, які можуть перешкодити виконанню своїх службових обов'язків. Вони також зобов'язані приймати участь у фінансових операціях, використовуючи конфіденційну інформацію, а також не приймати подарунків чи будь-яких

інших винагород, які можуть вплинути на їх незалежність та об'єктивність у виконанні службових обов'язків.

Крім того, державні службовці зобов'язані діяти на непартійній основі, не надаючи переваг жодній приватній організації або особі. Вони повинні оберігати державну власність і не використовувати її для особистих цілей. Також службовці повинні дотримуватися всіх законів та правил, спрямованих на забезпечення рівних прав громадян США.

З метою підтримки етичних стандартів державні службовці зобов'язані інформувати відповідні структури про будь-які випадки розслідування, обману, зловживання та корупції в державних установах. Вони також повинні добросовісно виконувати свої громадянські обов'язки, зокрема, виплачувати федеральні та місцеві податки.

Система етичної державної служби США надає основу для забезпечення ефективності та довіри до урядових органів. Вона сприяє встановленню високих стандартів етики, прозорості та відповідальності серед державних службовців, що забезпечує належне функціонування державних установ та довіру громадськості до державного апарату.

Британська державна служба знає свою високу корпоративну етику та невідхильним дотриманням кодексу адміністративної моралі. Цей високий рівень моральних стандартів серед державних службовців завжди був джерелом особливої гордості для британського суспільства. Британська «традиція» державної служби, що регулюється моральним і підпорядковується парламентській комісії з бюджетного контролю, визнана у всьому світі кодексом.

Основними рисами британського бюрократа є висока самодисциплінованість, чесність, моральність, турбота про "суспільний гаманець", професійна честь та незмінне прагнення знайти найкращі рішення. Британські державні службовці завжди виступають як сторожі "суспільного

гаманця" і складають максимум коштів у забезпеченні справедливості та ефективності використання публічних коштів.

Крім того, британська державна служба надає велике значення професійній честі і завжди досягати вищих етичних стандартів. Державні службовці не лише виконують свої обов'язки, але й завжди прагнуть досягти найкращих результатів і знайти оптимальні рішення для блага громадян та країни.

Завдяки цим цінностям та високому рівню моралі британські державні службовці здатні забезпечити прозорий, ефективний та етичний уряд. Вони володіють не тільки необхідними знаннями і навичками, але й виявляють велику відданість своїй роботі та відповідальність за свої дії. Висока самодисципліна та моральність допомагають їм зберегти довіру громадськості та забезпечити належне функціонування державного апарату.

Таким чином, британська державна служба пропонує цілесну систему етичних цінностей, яка сприяє формуванню відповідних та прозорих державних структур. Вона є прикладом високої корпоративної етики і стала основою для розвитку ефективної та етичної державної служби в усьому світі. (таблиця

У Великобританії сучасна етика державного управління розглядається як ефективний спосіб спонукання державних службовців до моральної поведінки, сприяючи тим самим ефективним уряду. У цій системі етика доповнюється законом, який виступає як зовнішній примус для забезпечення відповідальності. (таблиця 10)

Кожен із цих підходів має свої переваги. Традиційні механізми виявилися більш ефективними у протидії зловживанням, тоді як кодекси етики більш ефективні у підвищеному рівні професіоналізму державних службовців. Поєднання цих двох підходів сприяє розвитку демократичного управління,

забезпечується як зовнішня контрольна функція, так і внутрішня моральна мотивація.

Варто зауважити, що етика не є самоціллю, вона служить як напрямний фактор для професійної взаємодії, сприяючи встановленню нової системи демократичних відносин як на державних службах, так і в суспільстві загалом. Етика державного службовця не є статичним станом, якого службовці мають досягнення, вона забезпечує постійний процес етичного самовдосконалення, що відповідає постійним змінам у суспільстві.

Тому стандарти етики державної служби слід розглядати як допоміжний засіб для визначення цілей державного управління та шляхів їх досягнення на державній службі. Це не просто набір рецептів, а комплексний підхід, який сприяє побудові ефективної, відповідальної та етичної державної служби, здатної відповідати викликам і потребам сучасного суспільства.

Забезпечення дотримання професійної етики державними службовцями у Франції обґрунтовується на принципі ієрархії, що регулює внутрішні відносини. Ієрархічний контроль є ключовою роль у системі внутрішнього контролю та оцінює діяльність підлеглих з погляду відповідності деонтологічним вимогам. У випадку виділення ієрархічного контролю, дисциплінарні органи беруть на себе цю функцію та забезпечують службу захисту його прав під час судового розгляду. Однак, обов'язок підлеглості вибалансовує принцип «розумного управління», що визнає автономність службовця та його право брати участь в обговоренні та навіть непокорі у разі явного незаконного розпорядження, яке може завдати шкоди державним службам або суспільним інтересам. (таблиця 11)

Щодо політичної влади, державний службовець зобов'язаний виявляти лояльність та нейтралітет. Лояльність передбачає слухняність щодо уряду в цілому та вищих керівників, а відкрита критика урядових рішень серйозним порушенням службової етики. Принцип нейтралітету виключає політизацію

професійної діяльності державного службовця та забезпечує його незалежність від політичних впливів. Система конкурсного добору та гарантована система кар[27].

ВИСНОВОК

Державні службовці виконують надзвичайно важливу роль у забезпеченні ефективного управління та функціонуванні держави. Однак, необхідно відзначити, що їхнє поведження та професійна етика мають вирішальне значення для встановлення довіри громадськості до державних інституцій. Саме тому вивчення етики та етикету державних службовців є вельми важливим завданням, яке спрямоване на покращення якості державного управління.

Це дослідження розглянуло основні аспекти етики та етикету, що стосуються державних службовців. Проведений аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових джерел підтверджує, що етика та етикет є невід'ємною частиною професійної діяльності цих службовців. Етична поведінка включає в собі відповідність нормам, цінностям та принципам, які чітко визначені у законодавстві та етичних кодексах, регулюючих діяльність державних службовців.

Етика визначає норми та цінності, які отримали загальне визнання суспільством як правильні та необхідні для дотримання. Вона установлює моральні принципи, що регулюють поведінку державних службовців, такі як чесність, інтегритет, відповідальність та справедливість. Етика є фундаментом для формування правил професійної етики, які визначають конкретні вимоги та норми поведінки для державних службовців у виконанні їхніх службових обов'язків.

Етикет визначає правила ввічливості, етикетні норми та форми поведінки, які регулюють взаємодію державних службовців з колегами, громадянами та іншими учасниками владних процесів. Він охоплює знання та дотримання протокольних процедур, правил комунікації та спілкування.

Етикет сприяє створенню дружнього та професійного середовища, підвищує рівень довіри та співпраці між державними службовцями та громадянами.

Професійна етика накладає специфічні етичні норми та стандарти, які стосуються професійної діяльності державних службовців. Вона вимагає, щоб службовці виконували свої обов'язки з професійною компетентністю, сумлінністю та об'єктивністю. Професійна етика також включає в себе відмову від конфлікту інтересів, дотримання конфіденційності та заслуговує на прозорість та відповідальність.

Моральність державних службовців відображає їх особисті внутрішні цінності, принципи та переконання, які впливають на їхнє мислення та поведінку. Вона визначає моральний характер службовця, його відношення до інших людей, влади та суспільства в цілому. Державні службовці повинні мати високий рівень моральної свідомості та дотримуватися принципів чесності, інтегритету, відкритості та доброчесності у своїй діяльності.

Принципи етики, що керують діями державних службовців, включають законність, об'єктивність, відповідальність, прозорість та ефективність. Вони встановлюють норми та стандарти, за якими службовці повинні працювати. Ці принципи забезпечують високу якість державного управління, захищають інтереси громадян та підтримують дотримання встановлених норм і цінностей. Законодавство визначає правила та норми, що регулюють поведінку державних службовців та встановлює вимоги до їхньої етичної поведінки.

Проте, існують проблеми, пов'язані з етикетом державних службовців, які включають недостатню усвідомленість етичних норм, неефективність контрольних механізмів та недостатній рівень відповідальності за порушення етичних принципів. Ці проблеми можуть призвести до корупції, зловживань та неефективного функціонування державного апарату.

Для покращення етики державних службовців необхідно вдосконалювати законодавство, забезпечувати чіткість та конкретність норм,

що регулюють їх поведінку. Важливо розробити ефективні контрольні механізми, що забезпечать дотримання етичних стандартів та встановлять механізми відповідальності за їх порушення. Крім того, потрібно надавати увагу професійній підготовці державних службовців з питань етики та етикету, забезпечуючи їм необхідні знання та навички для свідомого виконання своїх обов'язків.

Контроль за дотриманням етики та етикету державних службовців повинен бути систематичним та об'єктивним. Важливо створити ефективні механізми контролю, які охоплюватимуть перевірку декларацій, моніторинг фінансових операцій, а також здійснення зовнішнього та внутрішнього аудиту. Такий контроль сприятиме запобіганню конфліктам інтересів, корупції та забезпечить довіру громадськості до діяльності державних службовців.

Важним кроком у вдосконаленні етики державних службовців є впровадження системи етичного навчання та підготовки. Це дозволить формувати свідоме ставлення до професійної діяльності, розвивати навички морального та етичного розсуду, а також сприяти створенню етичної культури в державній службі.

Реформування державної служби та вдосконалення етики державних службовців є місцями соціальної ефективності держави. Низький етичний рівень службовців впливає на їхню роботу та модернізацію суспільства. Шлях до покращення результатів у підвищенні ефективності державного апарату, контролю громадянського суспільства та розвитку професійної соціалізації та організаційної інфраструктури управління адміністративною етикою. Для досягнення цих цілей забезпечується постійний аналіз і дослідження проблем у цій сфері.

Велика увага повинна бути приділена вдосконаленню законодавства, що регулює етичну поведінку державних службовців. Необхідно забезпечити

чітке формулювання етичних норм та принципів, а також встановити ефективні механізми контролю та відповідальності за їх порушення.

Успішна реалізація етики та етикету державного службовця сприятиме підвищенню довіри громадян до державних інституцій, зміцненню демократичних цінностей та поліпшенню якості державного управління. Застосування етичних норм та принципів у роботі державних службовців сприятиме створенню справедливого, прозорого та ефективного державного апарату, який служитиме інтересам громадян і сприятиме сталому розвитку країни.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бібліотека Економіста онлайн. Державна служба, 2003 URL : <http://library.if.ua/books/112.html>.
2. Василевська Т. Е. Етика державних службовців і запобігання конфлікту інтересів: навч.-метод. матеріали / за заг. ред. Руденко О.М. Київ, 2013.
3. Василевська Т. Е. Етика державного управління: підручник / за заг. ред. Василевська Т.У., Саламатов В.О., Марушевський Г.Б. Київ, 2015, С. 204.
4. Гончарук Н. Т. Керівний персонал у сфері державної служби України: формування та розвиток. Дніпропетровськ, 2007, С. 239.
5. Етика депутатів парламенту: міжнародні стандарти та засади національного регулювання URL: <https://www.oporaua.org/news/parliament/24481-etika-deputativ-parlamentu-mizhnarodni-standarti-ta-zasadi-natsionalnogo-reguliuvannia>.
6. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 14.07.2021 р. №1638-IX. Відомості Верховної Ради України. 2001, № 33, С. 175.
7. Про державну службу: Закон України від 02.05.2023р. №3062-IX. Відомості Верховної Ради. 2016, № 4, С. 43.
8. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня 2001 року №2493-III. Відомості Верховної Ради України. 2001, № 33, С. 175.
9. Індекс сприйняття корупції, 2018. URL: <https://ti-ukraine.org/research/index-spriynyattyakoruptsiy>.
10. Ірина Сусллова, Філіпп Флурі, Валентин Бадрак. Парламентська етика в Україні. Реалії, потреби, перспективи. Київ, 2017, С.58.
11. Літяк В. Методична рекомендація на тему: «Етика державного службовця». URL: <https://golos.kyivcity.gov.ua/news/4725.html#:~:text=Етика%20державного%20службовця%20—%20це%20система,i%20є%20нормами%20загальнолюдської%20моралі>.
12. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи з дисципліни "Етика державного службовця", МАУП, Київ, Україна, 2016.
13. Мораль і політика: [сайт], URL: https://studies.in.ua/etic_seminar/478-moral-politika.html
14. Норми та стандарти поведінки державних службовців методичні матеріали,

- м. Харків, 2020. URL:
https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/1062/106133/Attaches/normi_ta_standarti_povedinki_derzhavnih_sluzhbovtsiv..pdf.
15. Настанови Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо врегулювання конфлікту інтересів на державній службі, URL: <http://www.guds.gov.ua/document/82561/brief5.pdf>; jsessionid=488EFB2778F4B399.
16. Новгородцев П. І. Право и мораль. 1995, № 6, с. 103-113.
17. Панфілова, Т.О. Етика державного управління, ЛРІДУ НАДУ, Львів, Україна, 2011, С. 44.
18. Правила етичної поведінки державних службовців URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/65-2016-%D0%BF>.
19. Правила етичної поведінки державних службовців. Загальні положення пункт 2 та 3, від 11 лютого 2016, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/65-2016-п#Text>.
20. Професійна етика. Норми професійних ділових відносин, URL: http://pidruchniki.com/10280405/menedzhment/profesiyna_etika_normi_profesiynih_dilovih_vidnosin.
21. Радов Д.І. Професійна етика державного службовця. Організація та управління, 2011, С. 55-59.
22. Сорокіна Н. Аспекти публічного управління, № 6. Дніпро, 2020.
23. Требенець Н.І. Публічний виступ: «Професійна етика публічного службовця та запобігання конфлікту інтересів» URL: <http://www.kds.org.ua/presentation/trebenets-ni-publichniy-vistup-profesijnaetika-publichnogo-sluzhbovtsya-ta-zapobiganny>.
24. Кабінет Міністрів України, "Про затвердження загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування", № 1203/29333 від 31 серпня 2016 р.
25. Рудакевич М.І. Професійна етика державних службовців: теорія і практика формування в умовах демократизації державного управління. Тернопіль, 2007, URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Rudakevych_Mariia/Profesiina_etyka_derzhavnykh_sluzhbovtsiv

zhbovtsiv_teorii_i_praktyka_formuvannia.pdf?.

26. Войтенко А.Б., Якобчук В.П., Пугачова Н.С. Професійна етика державного службовця в контексті ефективності публічного управління. Житомир, 2020, URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2020/38.pdf.

27. Необхідність та функції кодексів етичної поведінки, URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/8/pdf/BB-GGG-8-ukr.pdf.

28. Francisco Cardona. Guides to good governance, Norway, 2013.

ДОДАТКИ

Взаємозв'язок між політикою та мораллю

Таблиця 1

Політика і мораль	Ядро підходу	Наслідки
Сумісні	Політика виступає як головний аспект суспільного життя, при цьому моральні смисли часто не отримують належної уваги або ігноруються повністю.	Етично нечутлива політика
	Мораль виступає як головний аспект суспільного життя, при цьому політика, як сфера, часто не отримує належної уваги або сприймається як непорядна і сумна справа.	Теоретична моральність
Не сумісні	У суспільному житті переважну роль відіграє політика, при цьому мораль часто стає предметом політизації.	Громадський інтерес
	У суспільному житті мораль виступає як основний фактор, а проект моральної політики визначається для його реалізації.	Етична політика

Таблиця 2

Підходи до етики державного службовця

Підхід	Структурна	Нормативна
Базовий принцип	Гармонія	Честність
Зміст	Виконання універсально визнаних принципів, правил і формальних стандартів поведінки, покора.	Усвідомлення важливості професійної місії, довіра до особистих моральних якостей, свідоме прийняття відповідальності службовцем, розуміння цінностей порядності.
Механізми	Включення в кодекси поведінки, як юридичні акти або нормативні документи, ефективна система перевірки та нагляду, широкий спектр заохочень.	Стимулюючі заходи, освіта, механізми консультування, адекватна професійна адаптація
Країни поширення	Португалія, США, Мексика та інші	Нідерланди, Нова Зеландія, Австралія, Норвегія, Канада

Відображення загально-етичних принципів в Конституції України

Таблиця 3

Принцип	Зміст та посилання на статті в Конституції України
Гуманізм	Конституція визнає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю. Це означає, що держава має створювати умови для повноцінного фізичного та духовного розвитку людини. (ст.3 Конституції України)
Демократизм	Конституція визнає, що управління державою здійснюється народом, безпосередньо або опосередковано через обраних представників. Народ має право брати участь у вирішенні державних справ і здійснювати владу. (ст.5 Конституції України)
Народність	Народ є єдиним легітимним джерелом влади. Громадяни мають право на участь в управлінні державними справами через обрання представників або місцеве самоврядування. (ст.38, ст. 140 Конституції України)
Законність	Органи державної влади мають діяти відповідно до Конституції та законів. Всі дії та рішення повинні базуватися на повному й неухильному дотриманні правових норм. (ст.1, ст.8 ст.6 ст.19 Конституції України)
Рівноправність	Громадяни є рівними перед законом. Немає привілеїв або обмежень з ознаками, такими як раса, кольор шкіри, політичні переконання, релігія, стать, етнічне або соціальне походження, майновий стан, місце проживання тощо. (ст.24 Конституції України)
Врахування громадської думки	Законодавство передбачає різноманітні форми участі населення в управлінні державними справами. Громадяни мають право на звернення з пропозиціями та рекомендаціями до органів влади, а також можуть брати участь у референдумах та виявляти свою думку через інші способи. (статті 38, 69, 70, 72 Конституції України)

Статті законів, у яких закріплені норми етичної поведінки народних депутатів [5]

Таблиця 4

	Конституція України	Закон «Про статус народного депутата України»	Закон «Про Регламент Верховної Ради України»	Закон “Про запобігання корупції”	Кодекс України про адміністративні правопорушення	Кримінальний кодекс України
Загальні засідки	Ст. 76,79-81	Ст.8, 24		Ст. 37-39, 41-44		
Виступи та поведіння на засіданнях	Ст. 80	Ст. 10,24,37	Ст. 36,51-53			
Відвідування засідань	Ст. 84,90,91	Ст. 10,24,33	Ст. 9,26			
Особисте голосування	Ст. 84	Ст. 24	Ст. 27,37,47			Ст.364-2
Несумісність та конфлікт інтересів	Ст. 76,81	Ст.3-5	Ст. 31-1, 37, ст. 85,87	Ст. 1,3,25-36	Ст. 172-4, 172-7, 172-8	
Декларування		Ст. 25		Ст. 45,51-1-52		Ст.366-2-366-3
Отримання неправомірної вигоди		Ст. 8		Ст. 23,24,46	Ст. 172-5	Ст.368

Таблиця 5

Загальні положення	Деталі про положення
Регулюють моральні засади діяльності державних службовців	Узагальнення стандартів етичної поведінки державних службовців Держекспортконтролю-Зобов'язання керуватися цими принципами під час роботи
Спрямовані на зміцнення авторитету та репутації державних службовців	Підвищення авторитету державної служби-Покращення репутації державних службовців-Забезпечення інформування громадян про діяльність службовців
Основна мета - служіння народу України, охорона та сприяння реалізації прав та інтересів	Забезпечення охорони та сприяння реалізації прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина
Поведінка має забезпечувати довіру суспільства до державної служби	Довіра суспільства до державної служби-Дотримання високих стандартів етичної поведінки
Етична поведінка ґрунтується на принципах державної служби та загальних вимогах до поведінки	Принципи державної служби, визначені Законом України "Про державну службу" - Загальні вимоги до поведінки, визначені Законом "Про запобігання корупції"

Загальні положення	Деталі про положення
Вимоги до діяльності державних службовців	Сумлінне, компетентне, результативне та відповідальне виконання посадових обов'язків Проявлення ініціативи та відповідальності за дії та рішення Дотримання загальновизнаних етичних норм поведінки Доброзичливе та ввічливе ставлення, висока культура спілкування Повага до прав, свобод та інтересів людини, громадянина та інших суб'єктів правовідносин Недопущення свавілля або байдужості до правомірних дій та вимог громадян та інших суб'єктів правовідносин

Таблиця 6

Номер	Положення
Попередження конфліктів	Державні службовці мають вживати заходів для попередження конфліктів у взаєминах з громадянами, керівниками, колегами та підлеглими. У своїй роботі вони зобов'язані діяти чесно і неупереджено, незалежно від особистих ідеологічних, релігійних або інших переконань. Державні службовці не повинні надавати ніяких переваг або виявляти прихильність до окремих фізичних або юридичних осіб, громадських або релігійних організацій.
Саморозвиток	Державні службовці мають постійно покращувати свої уміння, знання та навички відповідно до вимог та завдань своєї посади. Вони зобов'язані підвищувати свій професійний та культурний рівень, а також удосконалювати організацію своєї службової діяльності. Це передбачає активну участь у професійних тренінгах, семінарах, навчальних програмах та постійне самоосвітування.
Професіоналізм	Державні службовці мають приділяти особливу увагу збереженню авторитету державної служби та служби в органах місцевого самоврядування. Вони повинні дотримуватися правил етикету, мати належний зовнішній вигляд та забезпечувати високу якість своєї роботи. Крім того, державні службовці мають додержуватися внутрішнього службового розпорядку та виконувати його вимоги. Це сприятиме зміцненню позитивної репутації державних органів та підвищенню довіри до них з боку громадян.
Культурний розвиток	Державні службовці мають поважати народні звичаї і національні традиції. Вони повинні бути обізнані з культурою та звичаями народу, з якими працюють, і ставитися до них з повагою та розумінням. Це сприятиме налагодженню позитивного спілкування та взаєморозуміння між державними службовцями та громадянами, а також підтримуватиме культурну різноманітність в суспільстві.

Номер	Положення
Патріотизм	Державні службовці зобов'язані ставитися з повагою до державних символів України, використовувати державну мову під час виконання своїх посадових обов'язків та не допускати дискримінації державної мови. Вони повинні проявляти належне ставлення до національних символів, таких як прапор, герб та гімн України, і забезпечувати їхнє належне використання згідно з встановленими нормами та протокольним порядком.
Імідж	Одяг державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування має відповідати офіційно-діловому стилю та відповідати загальноприйнятим вимогам пристойності. Це означає, що одяг має бути акуратним, чистим, без використання непристойних або провокаційних елементів. Він повинен відображати професіоналізм та респектабельність державних службовців, підтримувати офіційний статус та забезпечувати відповідний вигляд у робочому середовищі.
Повага приватного життя	Державні службовці повинні поважати приватне життя інших осіб. Вони не мають втручатися в особисті справи та конфіденційність громадян, які не стосуються їхньої службової діяльності. Дотримання цього принципу сприятиме збереженню довіри та взаємоповаги між державними службовцями та громадянами, а також забезпечить право кожної особи на приватну та конфіденційну інформацію.

Таблиця 7

Цінності	Кількість відповідей у %
Заробіток	66,2
Володіння владними повноваженнями	58,5
служіння керівним особам	50,7
служіння державі і суспільству	43,1
Ставлення до роботи державних службовців	Кількість відповідей у %
Вважають цікавою	61,5
Повна віддача професії і спільній справ	49,3
матеріальне благополуччя	92,3
потреби у самоствердженні	55,4
Потреба в знаннях	27,7

Таблиця 8

Питання управління державою в США	Опис
Характерні особливості й поведінка державних управлінців	Мотиви та поведінка учасників процесу управління, зокрема тих, хто робить кар'єру на державній службі.
Організація адміністративної діяльності	Структура та організація адміністративної роботи в державних органах.
Екологічне й адміністративне середовище	Зв'язок адміністративної підсистеми з політичною, частиною якої вона є, та суспільством загалом.

Питання управління державою в США	Опис
Взаємозв'язок з громадськістю та приватними групами	Взаємодія державного управління з приватними групами та окремими індивідами у забезпеченні громадських послуг.
Роль у формуванні державної політики	Важлива роль державного управління у визначенні та формуванні державної політики.
Відмінності від приватного управління	Особливості управління в державному секторі, що відрізняються від приватного управління.
Значення морального рівня розвитку особистості, організації, та суспільства в доброму управлінні	Рівень морального розвитку особистості, організації та суспільства визначає якість державного управління та його спроможність досягти цілей суспільства.
Роль етики у державному управлінні	Важливість етики державної служби як складової частини доброго управління та гарантія відповідального та ефективного виконання державних функцій.
Розвиток етичного управління в державному секторі	Невід'ємна частина становлення сучасної демократичної системи та побудови справедливого та прозорого суспільства.

Таблиця 9

Пункт	Виконавчий указ "Принципи етики поведінки посадових осіб і службовців держaparату"
1	Державна служба є "службою суспільної довіри", де пріоритетним є відданість Конституції, закону і вищим етичним принципам перед особистими і приватними інтересами.
2	Службовці державних установ не можуть мати фінансових інтересів, які заважають чесному та сумлінному виконанню службових обов'язків.
3	Забороняється участь у фінансових операціях, використовуючи нерозкриваєму службову інформацію, або використання такої інформації для захисту приватних інтересів інших осіб.
4	Державні службовці не мають права приймати подарунки або будь-які види винагород з грошовою вартістю (крім випадків, передбачених законом) від осіб чи організацій, що мають інтереси або ділові стосунки з їх відомством.
5	Заборонено брати на себе несанкціоновані зобов'язання та давати обіцянки, що передбачають перекладення відповідальності за їх виконання на урядову установу.
6	Використання службових приміщень для особистої вигоди заборонено.
7	Під час виконання службових обов'язків службовці повинні діяти на непартійній основі, без надання переваги будь-якій приватній організації чи особі.
8	Службовці зобов'язані оберігати державну власність і не допускати її використання в будь-якій діяльності, що не передбачена службовими приписами.
9	Забороняється сумісництво з іншими організаціями або виконання інших видів діяльності, що перешкоджають виконанню службових обов'язків і професійних обов'язків на державній службі.
10	Службовці повинні інформувати відповідні структури про випадки розтрат, обману, зловживань і корупції в державних установах.
11	Службовці зобов'язані добросовісно виконувати законні обов'язки, зокрема, виплачувати федеральні і місцеві податки.
12	Службовці повинні суворо дотримуватися всіх законів і правил, що спрямовані на забезпечення рівних прав усіх громадян країни.

Таблиця 10

Пункт	Принципи етики поведінки державних службовців
1	Державні службовці мають зберігати політичну нейтральність у своїй роботі, уникати участі в політичних діях, що можуть вплинути на об'єктивність їх прийняття рішень.
2	Державні службовці повинні керуватися етичними цінностями, такими як чесність, справедливість і рівність, виконуючи свої обов'язки і приймаючи рішення.
3	Службовці повинні пріоритетно враховувати інтереси загальної громадськості та додержуватися вимог законодавства, щоб запобігти конфлікту інтересів.
4	Державні службовці повинні бути об'єктивними і незалежними у своїх діях, уникати дискримінації та вияву необґрунтованої суб'єктивності.
5	Забороняється приймати подарунки або надаходження, які можуть вплинути на об'єктивність або незалежність службовця виконувати свої обов'язки.
6	Державні службовці повинні діяти у межах своїх повноважень і відповідати за свої дії, дотримуючись принципу відповідальності.
7	Службовці мають забезпечувати конфіденційність і захист інформації, що їм довіряється, у відповідності до законодавства і внутрішніх правил.
8	Державні службовці не повинні використовувати своє службове становище для особистої вигоди або залучатися до будь-якої комерційної або приватної діяльності, що не передбачена службовими приписами.
9	Забороняється сумісництво з іншими організаціями або виконання інших видів діяльності, що перешкоджають виконанню службових обов'язків і професійних обов'язків на державній службі.
10	Службовці повинні інформувати відповідні структури про випадки розтрат, обману, зловживань і корупції в державних установах.
11	Службовці зобов'язані добросовісно виконувати законні обов'язки, включаючи сплату федеральних і місцевих податків.
12	Службовці повинні суворо дотримуватися всіх законів і правил, спрямованих на забезпечення рівних прав для всіх громадян країни.

Таблиця 11

Пункт	Основні етичні правила державних службовців у Франції
1	Дотримання законів та інструкцій, з виключенням незаконних розпоряджень.
2	Безсторонність та неупередженість у виконанні службових обов'язків.
3	Забезпечення конфіденційності відповідно до встановлених правил.
4	Пасивність у суспільному політичному прояві.
5	Заборона зайняття інших професій, що конфліктують зі службовими обов'язками.
6	Лояльність до суспільного устрою та уряду, без включення лояльності до певної політичної сили чи партії.
7	Чесність у всіх аспектах діяльності державного службовця.